

УДК 332.145

Г. Г. Білак,
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та управління економічними процесами,
Мукачівський державний університет, м. Мукачєво

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

G. G. Bilak,
PhD, assistant professor of management and economic management, Mukachevo state university

PRIORITY DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF THE TRANS-CARPATIAN REGION'S TERRITORIAL ORGANIZATION

Завдання наукового дослідження полягають у виявленні ключових проблем територіальної організації розвитку Закарпатської області та у пошуках шляхів їх вирішення.

Висновки дослідження полягають у науково-теоретичному забезпеченні обґрунтування та розробці практичних пріоритетних напрямів удосконалення територіальної організації розвитку регіону на прикладі Закарпатської області.

У статті сформульовано та узагальнено основні пріоритетні завдання розвитку Закарпатської області.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що в міру того, як змінюється людське суспільство і країни, змінюються проблеми регіонального розвитку. У зв'язку з цим перед автором постає ключове завдання: адаптувати територіальну організацію розвитку регіону до сучасних змін таким чином, щоб пріоритетні напрями її удосконалення відображали як актуальні, так і потенційні загрози та ризики для Закарпатської області. На думку автора, зазначені у статті пріоритетні напрями удосконалення територіальної організації забезпечать сталість регіонального розвитку та зменшення просторової асиметрії розв. Закарпатської області.

The task of research is to identify the key issues of territorial organization of Transcarpathian region and in search of solutions.

Conclusions of the research are to provide scientific and theoretical study and practical development of priority directions of improvement territorial organization of the region by the example of Transcarpathian region.

The article is formulated and summarized the main priorities of the Transcarpathian region.

The practical significance of the study lies in the fact that as of how the human society and the country, change and issues of regional development. In regard to the author raises key objectives: to adapt the territorial organization of the region to the modern changes so priority directions of its improvement reflected both actual and potential threats and risks to the Transcarpathian region. According to author, these six in the priority areas of improvement of territorial organization will ensure the sustainability of regional development reducing the spatial asymmetry of Transcarpathian region.

Ключові слова: проблемний регіон, територіальна організація розвитку, Закарпатська область, регіональна інфраструктура розвитку інституційної сфери.

Keywords: problematic region, territorial development organization, Transcarpathian region, regional infrastructure, institutional development.

Постановка проблеми. На даний момент часу проблемні регіони України не в змозі самостійно вирішити накопичені полісистемні проблеми розвитку, особливого значення в забезпеченні оптимізації процесів виходу з кризи та формування засад сталого економічного зростання регіонів набувають питання державного регулювання регіонального розвитку, формування відповідних загальнодержавних програмних документів, вироблення загальної стратегії соціально-економічного розвитку визначення пріоритетів науково-технічної, структурної і соціальної політики держави. В таких умовах зростає значення робіт в Закарпатській області склад макроекономічних прогнозів, адже необхідні комплексні прогнози соціально-економічного і науково-технічного розвитку регіонів, які дозволили б перейти до державного планування по кінцевим цілям, цільового програмування науково-технічного прогресу при оптимальній концентрації ресурсного потенціалу на пріоритетних напрямках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існуючі нині методичні підходи до складання макроекономічних прогнозів обмежують їх зміст операціями ориєнтованими на розвиток країни і регіонів на двадцять років з поглибленою деталізацією першого десятиліття. Серед вітчизняних науковців, що досліджували проблематику удосконалення територіальної організації розвитку Закарпатської області, слід назвати Іртищеву І.О., Стегней М.І. [1], Проскуру В.Ф.[2], Чучку І.М.[3]. Проте у розроблених прогнозах методиках прогнозування не знаходять послідовного відзеркалення найважливіших вимог – альтернативність варіантів, врахування нерівномірності розподілу прогнозованих об'єктів, що суттєво знижує якість і науковий рівень прогнозу роботи.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування та розробка практичних пріоритетних напрямів удосконалення територіальної організації розвитку регіону на прикладі Закарпатської області. Звідси реальною стає можливість передбачити часові інтервали концентрації вузлових науково-технічних і соціально-економічних проблем які вимагають вироблення принципово нових економічних і політичних рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з першочергових проблем, що потребує негайного вирішення з метою забезпечення сталості розвитку проблемних регіонів України в період посткризового відновлення, є реформування інституційної сфери (рис. 1). Удосконалення регіонального інституційного механізму розвитку може здійснено поетапно за допомогою вирішення наступних блоків завдань:

- 1) створення правової бази функціонування механізмів вільного переходу прав власності;
- 2) посилення контролю за діяльністю державних органів, що здійснюють функції нагляду, приватизації та управління держвласністю та пов'язаних з процесом примусового банкрутства;
- 3) пріоритетне державне інвестування у створення інституційної інфраструктури (в т.ч. ринку капіталів, ріелтєрської, консалтингової та страхової сфери, кадастру земель, реєстру власності фізичних осіб тощо).

Крім того, в межах інституційної реформи доцільно передбачити реалізацію заходів нової податкової політики щодо зниження податкового тягара на прибуток перенесення його на майно господарюючих суб'єктів.

На нашу думку, зміна підходів до оподаткування дозволить вирішити ряд суттєвих завдань:

– збільшити обсяги податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів регіонів України (їх низький рівень яких пов'язаний з негативними фінансовими результатами діяльності підприємств або виведенням господарських операцій в тіньовий сектор економіки), прив'язавши розмір податків до об'єктів, які складно сховати оподаткування (для нововведених потужностей доцільно передбачити пільговий порядок оподаткування з заохоченням прискореної амортизації і оновлення виробничих технологій);

- прискорити процеси переходу суб'єктів господарювання до нових, ефективних власників, підвищення ефективності та результативності санації підприємств;
- стимулювати інвестування розвитку підприємств;
- підвищити ефективність регіональної економіки в цілому.

Іншим напрямом може стати розвиток механізмів зниження податкового навантаження на фонд оплати праці (за рахунок реформи пенсійної системи, впровадження системи приватного медичного та соціального страхування, а також скорочення управлінських витрат державних позабюджетних соціальних фондів). Зниження навантаження фонд оплати праці призведе до збільшення споживання, що в свою чергу стимулюватиме виробництво (насамперед товарів тривалого користування), а також зростання об'єктів інвестиційних ресурсів.

Лише після створення інституційної бази економічного розвитку Закарпатської області можна обґрунтовано говорити про можливість здійснення реформ на рівні суб'єктів господарювання (мікрорівні). При цьому слід зробити застереження про те, що реформа підприємств повинна проводитись самими підприємствами, а функція держави полягає в створенні таких умов функціонування, за яких діяльність та розвиток можливі лише для тих господарюючих суб'єктів, які активно пристосовуються до функціонування в цивілізованих ринкових методах роботи.

На рис. 1 наведено засади розвитку інституційної сфери проблемних регіонів України. На нашу думку, послідовність дій та рішень, наведених в цій схемі, дозволить досягти двох основних цілей: створити умови для реінвестування заощаджень суб'єктів господарювання в реальний сектор економіки проблемного регіону і сформувати систему, що змусить підприємства максимально ефективно використовувати наявний потенціал для виживання і розвитку в Закарпатській області.

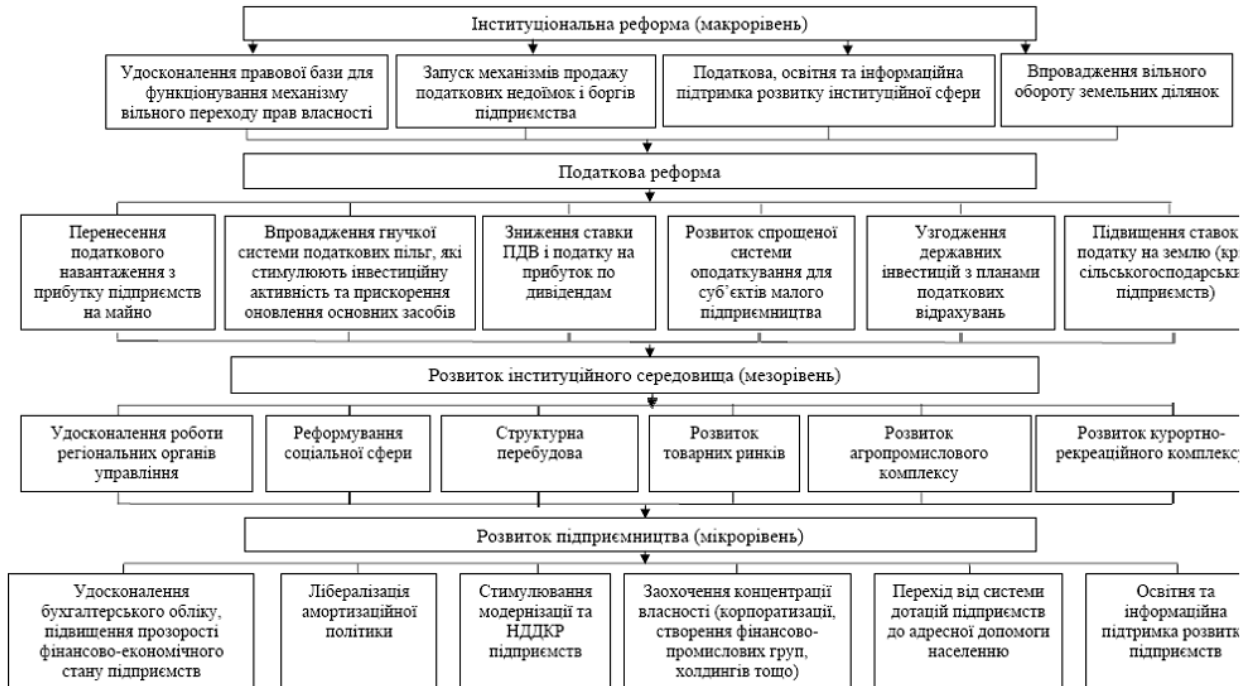

Рис. 1. Концептуальні засади розвитку інституційної сфери проблемних регіонів України

Лише після проведення заходів розвитку інституційної сфери та податкової реформи, можна перейти до етапу розвитку інституційного середовища на мезорівні розвитку підприємств Закарпатської області на мікрорівні. При цьому державні органи повинні уникати прямого втручання в сферу господарської діяльності підприємств, і регулювати питання щодо асортименту та номенклатури продукції, ринків присутності, ціноутворення тощо. Одночасно з програмою реформування підприємств нею паралельно здійснювати заходи щодо реформування регіонального інституційного середовища: удосконалення роботи регіональних органів влади, реформування соціальної сфери, бюджетної системи, розвитку курортно-рекреаційного та агропромислового комплексу, промислової і структурної перебудови.

Основою реформи соціальної сфери повинно стати підвищення добробуту та якості життя населення, що є наслідком соціально-економічного розвитку Закарпатської області. Підвищення рівня зарплатної плати, скорочення розриву в доходах різних груп населення, відновлення ролі зарплатної плати як основного джерела доходів населення все це призведе до наповнення бюджетів соціальних фондів, стимулювання платоспроможного попиту, зміцнить позиції середнього класу як гаранта політичної стабільності.

Реформа бюджетної системи передбачає зниження дотаційності (за рахунок досягнення довгострокового економічного зростання і скорочення непродуктивних бюджетних витрат), зменшення соціального навантаження на бюджет (за рахунок зниження числа пільг та адресності в їх розподілі), проведення житлово-комунальної реформи.

Основним завданням формування ефективного промислової політики регіону та створення механізму її ефективного реалізації є збереження ядра промислового комплексу області від руйнування, насамперед шляхом оптимізації (оптимальної локалізації) відтворювальних процесів, налагодження коопераційних зв'язків, вироблення узгодженої цінової і збутової політики, інших невідкладних антикризових заходів.

У табл. 1 сформульовано та узагальнено основні пріоритетні завдання розвитку Закарпатської області.

Таблиця 1.
Пріоритетні завдання розвитку Закарпатської області

Завдання	Заходи
1. Формування конкурентоспроможної та життєздатної економіки	відновлення промислового виробництва через приріст обсягів виробництва у машинобудуванні, хімічній та нафтохімічній промисловості, більш ефективної і комплексної переробки деревини; забезпечення ефективності, енерго- та ресурсозбереження у сфері господарювання; формування розгалуженої ринкової та інвестиційно-організаційної інфраструктури економіки; підвищення інноваційного рівня економіки; формування системи забезпечення стандартів якості продукції; створення умов для розвитку підприємництва.
2. Розвиток людини та підвищення соціальних стандартів життя	забезпечення доступу та високоякісної освіти протягом життя; забезпечення соціальної підтримки вразливих верств населення; підвищення тривалого життя та доступу до високих стандартів медичного обслуговування; формування здорового способу життя; підвищення культури життя та збереження історико-культурної спадщини; формування нової якості суспільних послуг.
3. Розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери	розвиток туристично-сервісної інфраструктури; промоція рекреаційно-туристичного потенціалу; диверсифікація та підвищення конкурентоспроможності туристичних та курортно-рекреаційних послуг; поглиблення зв'язків курортно-рекреаційного комплексу та суміжних галузей.
4. Поглиблення транскордонної та євро регіональної співпраці	розвиток ділової прикордонної інфраструктури та співпраці між місцевими і регіональними громадами країн-сусідів; поглиблення економічної транскордонної транспортної інтеграції господарюючих суб'єктів європейських країн та регіонів; формування та розвиток транскордонної інформаційно-комунікаційної та транскордонної мережі.
5. Просторова гармонія та охорона довкілля	вирівнювання територіальних диспропорцій; формування гармонійного просторового комплексу промислових, житлових та зелених зон;

покращення якості навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки;
запобігання техногенним аваріям, катастрофам та стихійним лихам;
розвиток просторово-збалансованої виробничої та соціальної інфраструктури;
забезпечення комфортних умов проживання.

*узагальнено автором

Середньострокові завдання – підйом промислового виробництва та його комплексна раціоналізація (включаючи структуру промислового виробництва і розміщення, реструктурування і технічне переозброєння підприємств, удосконалення управління) для досягнення промисловим комплексом області необх конкурентоспроможності та підвищення на цій основі рівня життя населення.

Стратегічне завдання – формування «інтелектуальної структури» промислового виробництва (інформаційні технології, механоелектроніка, біотехнології тощо) забезпечити промисловості Закарпатської області перспективне місце в територіальному розподілі праці в наступному десятилітті.

Розвиток сільськогосподарського сектору Закарпатської області спрямований на підвищення конкурентоспроможності регіональних товаровиробників. Зокрема стосується державної підтримки з метою стабілізації фінансового стану господарств, насамперед тваринницького напрямку, санації неплатоспроможних підприємств.

Встановлення мінімальних гарантованих цін і державні інтервенції на продовольчому ринку з метою захисту останнього від непередбачених кон'юнктурних коливань. Гарантії дотримання цих цін могли б бути забезпечені закупівельними товарними інтервенціями держави на продовольчому ринку. Так, якщо в регіоні в результаті дії різних факторів ціни на продукцію опускаються нижче мінімального гарантованого рівня, то держава спрямовує їх надлишки на той регіональний ринок, де утворився дефіцит відповідного виду продукції. Обсяги інтервенційних операцій повинні бути обмежені граничними квотами, які повинні розраховуватись та розподілятись по регіональним державними органами влади. Метою застосування гарантованих закупівельних цін є підтримка доходів сільськогосподарських товаровиробників. При їх встановленні враховують сформований рівень вільних (договірних) цін, співвідношення цін на різні види сільськогосподарської продукції, рівень цін на аналогічну продукцію на світових ринках, тобто враховуються кон'юнктурні чинники, реальне співвідношення попиту і пропозиції.

З метою підтримки цінового паритету слід створити умови для подолання монополізму ресурсозабезпечуючих і переробних галузей. Для підприємств ресурсозабезпечуючих галузей пропонується встановити граничні (фіксовані) ціни, що періодично коригуються у зв'язку з подорожчанням енергоресурсів, інфляцією зростанням заробітної плати, також зі зміною податкової та кредитної політики.

Підвищення купівельної спроможності сільськогосподарських товаровиробників Закарпаття може бути реалізовано шляхом розвитку системи підтримки державою лізингу техніки та інших ресурсів. Підбір партнерів для здійснення лізингових операцій повинен здійснюватися на основі відкритих конкурсів, а бюджетне асигнування слід надавати не продавцю, а покупцю – сільськогосподарському товаровиробникові, як це прийнято у світовій практиці. В умовах посткризового відновлення Закарпатської області слід докорінно змінювати систему фінансування сільськогосподарського виробництва: як і в усьому цивілізованому світі, кредитування сільськогосподарських товаровиробників повинно здійснюватися на пільгових умовах.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень

Механізм стимулювання інституційно-інфраструктурного розвитку регіональної інфраструктури Закарпатської області – це спосіб трансформації господарств взаємовідносин суб'єктів у напрямі узгодження інтересів і вирішення суперечностей, що виникають між ними в процесі розширення сфери дії позитивних зовнішніх ефектів їх закріплення. Він характеризується специфікою реалізації та фінансування, особливостями субординації і координації суб'єктів і економічних агентів, містить оцінку цілей функцій та диференційованих завдань, вузлові точки інфраструктурної мережі, відображає співвідношення між протиріччями та динаміку взаємодії внутрішнього і зовнішнього регіонального середовища.

На нашу думку, пріоритетними напрямками удосконалення територіальної організації розвитку Закарпатської області, що забезпечать сталість регіонального розвитку зменшення просторової асиметрії, повинні стати:

- створення умов для модернізації промисловості, сільського господарства, підтримки та розвитку їхньої конкурентоспроможності на засадах кластеризації;
- капіталізація людських ресурсів та їхній розподіл на території регіону, підвищення просторової та кваліфікаційної мобільності населення;
- вирівнювання зайнятості в регіоні; формування інфраструктурних мереж (виробничо-господарських, соціальних, культурних, інформаційних);
- інституційна інтеграція (кооперація в галузі освіти і НДДКР);
- співпраця при реалізації інфраструктурних та дорожньо-транспортних проєктів;
- створення єдиних служб для моніторингу стану соціально-економічного розвитку регіональних господарств та територій; розвиток кластерів).

Література

1. Іртишева І.О., Стегней М.І. Сталий розвиток територіальних одиниць Закарпаття в контексті транскордонного співробітництва / І.О. Іртишева, М.І. Стегней // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. – Вип. 2. – Мукачево: МДУ, 2014. – с. 47-52.
2. Проскура В.Ф. Аналіз економічної оцінки в життєвому циклі ресурсів регіону / В. Ф. Проскура // Збірник праць Черкаського державного технологічного університету. – Вип. 28, ч. III. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – с. 43-46. – (Серія: Економічні науки).
3. Чучка І.М., Кобаль Н.М. Менеджментові засади вдосконалення механізму функціонування Карпатського єврорегіону / І.М. Чучка, Н.М. Кобаль // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Економіка. – 07/2012. – Вип.35, Ч.2. – с. 257-260.

References

1. Irtysheva, I.O. and Stehnej, M.I. (2014), "Sustainable development units Transcarpathia in the context of cross-border cooperation", *Naukovyj visnyk Mukachivskogo derzhavnogo universytetu. Seriya Ekonomika*, – vol. 2, pp. 47-52.
2. Proskura V.F. (2011), "Analysis of economic evaluation in the life cycle resources of the region", *Zbirnyk prats' Cherkas'koho derzhavnogo tekhnolohichnogo universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, – vol. 28, part III, pp. 43-46.
3. Chuchka, I.M. and Kobal', N.M. (2012), "Management principles to improve the mechanism of functioning of the Carpathian Euroregion", *Naukovyj visnyk Uzhhorodskogo natsional'nogo universytetu. Seriya: Ekonomika*, – vol. 35, part 2, pp. 257-260.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2016

ТОВ "ДКС Центр"